

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-03>

УДК 340.11

С. Г. ПЕВКО

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та
юридичних дисциплін факультету №6

E-mail: Stanislav.advocate@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1488-9715>

Харківський національний університет внутрішніх справ,
Проспект Льва Ландау, 27, Харків, Харківська область, 61000

ДЕФІНІЦІЯ МІСЦЯ ПРАВА У СУСПІЛЬСТВІ

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* У статті було досліджено питання визначення місця права у суспільному житті. Актуальність даної тематики полягає у виникненні суспільної необхідності більш докладніше розглянути призначення та сутність права у суспільстві. На сьогодні, є значна кількість фактів, що підтверджують відсутність належного ставлення до права через поведінкові відображення. Є значна кількість зловживання правом, правового нігілізму тощо. Тому постала необхідність більш загального аналізу даного питання.

Короткий зміст основних результатів дослідження. Було проаналізовано сутність права, як основного регулятора суспільних відносин, на визначенні якому наголошують багато науковців. Звісно з цим можна безспірно погодитись, але для більш детального розуміння його місця у суспільстві необхідно проаналізувати інші складові поняття. Так, було також розглянуто онтологію суспільства та суспільних відносин, які є його похідним та невід'ємним явищем. Визначено, що суспільство являю собою сукупність осіб, які пов'язані спільними інтересами. Одним із основних природних спільних інтересів будь-якого суспільства, розрізняючи їх за державною приналежністю, є виживання. Для задоволення як основного, так і інших інтересів осіб, вони входять у взаємодію тим самим утворюючи відповідні суспільні відносини. Однак, погляди та манери поведінки у кожного із членів суспільства є різними, тому постала необхідність визначення засобу їх узгодження. За для цього виникло та існує право, що створює єдині, загальнообов'язкові, формально виражені правила поведінки тобто тим самим узгоджуючи різні погляди осіб у ході взаємодії. Регулюючи лише суспільно важливі відносини тобто інтереси, які є легітимізовані та легалізовані, право створює певний баланс існування всіх осіб у суспільстві.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що право є не тільки засобом регулювання суспільних відносин, а якщо розглядати глобально, з точки зору модерністського підходу, право є засобом створення балансу інтересів всіх осіб у суспільстві.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: право; суспільство; суспільні відносини; місце права; цінність.

Як цитувати: Певко С. Г. Дефініція місця права у суспільстві. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право».* 2024. Вип.38. С. 31-40. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-03>

In cites: Pevko, S. G.(2024) Definition of the place of law in society. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law", (38),* P. 31-40. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-03> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Питання цінності права у суспільстві є важливим вектором наукового пізнання. Не можливо уявити існування будь-якої держави чи об'єднання осіб, сукупності членів суспільства без існування загально визначених (легітимних), загальнообов'язкових (легальних), санкціонованих та гарантованих можливістю застосування засобів примусу або державою, або іншими владними органами які діють у суспільстві, правил поведінки. Дані правила направлені на регулювання суспільних відносин, шляхом утворення між особами єдиних шаблонів взаємодії у тих відносинах, які знаходяться під правовим впливом. За допомогою цього утворюється єдині правила взаємодії членів соціуму. Тому, у разі відсутності таких правил взаємодії, суспільство не зможе розвиватися та існувати

взагалі, так як у кожного члена суспільства є свій власний інтерес, який досить часто суперечить інтересам іншого його члена. Виходячи із цього виникла потреба у існуванні права, як засобу регулювання суспільних відносин. Питання шляхів походження права є доволі досліджуваним, але не має єдиної доктринальної думки серед вчених щодо його виникнення. Деякі вчені наголошують на тому, що право виникло ще з давніх часів с першу у вигляді міфів.

Наслідок довготривалого використання міфів, як засобу регулювання тогочасних суспільних відносин, виникли традиції.

Традиції в ході довготривалого існування зумовили виникнення звичаїв.

У зв'язку із розвитком економічних відносин у суспільстві виникли норми договірної права, які зумовили виникнення норм позитивного права через спірні відносини, що виникали на підставі них, вирішення яких було покладено на авторитетних осіб у суспільстві. Після цього вже почали існувати сьогоденні форми правових норм. Окрім цього існує більш стисле бачення порядку виникнення права. Так вчені передбачають виникнення правових норм через виникнення звичаїв, які внаслідок їх визнання (санкціонування) та гарантування державою стали правовими звичаями. Після цього почали виникати норми договірної права, які зумовили існування сучасних норм права. Тому погляди вчених є різні, але існує єдиний погляд щодо мети існування права – регулювання суспільних відносин.

Слід зауважити, що право є одним з засобів регулювання суспільства. До відповідних засобів можна віднести також норми релігії, норми моралі. Але вони не мають значного поширення та відповідного ефекту у порівнянні із правовими нормами. Це засновано на тому, що відповідні норми не мають легалізації та гарантованості державою. Елемент легалізації є вкрай важливим складовим компонентом існування певних правил поведінки, так як він передбачає можливість встановлення загальнообов'язкового характеру існування норм. Так, у разі відсутності такого, норми можна вважати такими, що мають рекомендаційний характер, що не має ефективного впливу на регулювання суспільства. Гарантованість, як другий складовий елемент ефективності функціонування правил поведінки передбачає можливість відповідних авторитетних органів застосувати засоби примусу, які направлені на змушування виконання приписів. У комплексі, ці два елементи дають можливість існуванню позитивного ефекту у регулюванні суспільства. Отже особливістю правових норм є те, що вони завжди повинні бути легалізованими та гарантованими державою, а також легітимізованими суспільством, що надає можливість їх існуванню та розвитку.

Тому, питання аксіології права у суспільстві є досить складним та багатограним, що включає в себе необхідність дослідження багатьох компонентів. Для повноцінного дослідження даного питання необхідно надати визначення сутності права, як єдиного елементу, що зумовлює дослідження даної теми. Розглянути погляди вчених щодо аксіології права у суспільстві, визначити сутність кожної із цінностей існування права. Розглянути погляди науковців, вчених, дослідників щодо впливу

кожної і властивості права на суспільство. Проаналізувати реалії особливості права у суспільстві. Та надати висновки щодо його аксіології на сьогодні. Тому за для визначення даних питань треба здійснити комплексний підхід до дослідження.

Стан наукового дослідження теми.

Питання визначення місця права у суспільстві, так чи інакше розглядається у наукових напрацюваннях багатьох вчених. Серед них можна виділити такі відомі прізвища, як О. Ф. Скакун, Ю.А. Ведерніков, М. С. Кельман, С. П. Погребняк, А. М. Колодій, Є.В. Білозьоров, І.Ф. Надольний, а також окремі міжнародні науковці Dr. Thomas Meisenhelder, Richard A. O'connor, Gejffrey Maccormack, Rick Trinkner, Michael D.. В їх працях предметом розгляду було прямо, а іноді частково питання визначення сутності права, як регулятора суспільних відносин у суспільстві. Деякі вчені виходили лише із визначення дефініції права, його ознак, інші наводили у своїх дослідженнях приклади дії права на суспільство. Але жоден не ставив питання призначення права через його сутнісну складову. Усі ці погляди надали змогу дослідити проблемне питання даної статті та надати конкретні висновки.

Метою дослідження визначеної теми статті є встановлення сутнісного призначення права у суспільстві не з точки зору лише його вузького значення. Тобто розкрити дефінітивні особливості, що по іншому відображають сутність існування права у суспільстві. За для досягнення встановленої мети були визначені наступні завдання, реалізація яких стала запорукою всебічного розгляду зазначеної теми. По-перше визначено сутність права, як основного елементу наукового дослідження; визначено основні засади його функціонування; встановлено квінтесенція суспільства та суспільних відносин, які є похідним утвореним явищем від першочергового визначення; проаналізувавши всі складові елементи були визначено місце права у суспільстві.

Основні результати дослідження. Розглядаючи питання місця права у суспільстві необхідно комплексно дослідити кожен із його елементів, щоб визначивши їх взаємозв'язок у ході дослідження, прийти до загального висновку із досліджуваного питання. Тому в першу чергу необхідно дослідити питання квінтесенції суспільства, як першочергового елементу, який зумовлює виникнення права та здійснення досліджень за даною темою. Суспільство являє собою комплексне значення, що обумовлює визначення спільного існування певної сукупності людей. Даний термін охоп-

лює необмежену кількість осіб, які існують на певній території без відповідного їх поділу за правовим статусом, родом занять, виду діяльності, майнового та іншого стану тощо. Питанням дослідження значення суспільства займалися та займаються багато дослідників, вчених, науковців та не одна наука. Так, на дане питання можна надати визначення з точки зору соціології, філософії, теоретичної юриспруденції тощо. Для комплексного аналізу квінтесенції суспільства, розглянемо значення даного терміну з багатьох поглядів.

Суспільство є однією із основних категорій соціальної філософії. Саме соціальна філософія має своїм вивченням суспільство, як цілісну динамічну систему. Завданням соціальної філософії є необхідність конкретизації людського суспільства, суспільні явища, визначення фундаменту єдності даних явищ у суспільстві. Теорії, які використовуються у філософії, мають основою диференціації саме підходи до визначення сутності суспільства та соціальних явищ за умови їх єдності у загальному суспільстві. Наприклад, механістична теорія розглядає суспільство, як сукупність окремих індивідів. Натомість марксистська теорія надала інше поняття суспільству. Вона була противником визначення, яке надавало механістична теорія та розуміла суспільство, як процес обміну між природою та суспільством, ставлячи продуктивну діяльність в основу, тобто процес який існує у специфічних історико-економічних відносинах виробництва, процес виробництва і відтворення самих виробничих відносин. Вчені визначали також суспільство, як сукупність взаємовідносин осіб між особами та з природою [1, с.242]. У вузькому розумінні суспільство може розглядатись, як певна форма соціальних відносин [2, с.191]. У широкому розумінні, суспільство, це певна частинка матеріального світу, що відділена від природи і є формою людської життєдіяльності, що розвивається з історією. Або це певний етап історії людства (наприклад, докапіталістичне суспільство, ранньофеодальне суспільство) або певне, індивідуальне суспільство (соціальний організм) [3, с.631]. Також визначення суспільству можна надати у множинному значенні: суспільство є сукупністю суспільних відносин; 2) суспільство, як певний етап людської історії (первісне суспільство, індустріальне суспільство, інформаційне суспільство тощо); 3) окреме, конкретне суспільство, що є самостійним суб'єктом історії (українське суспільство, американське суспільство і т. д.) [4, с.217]. Тобто суспільство являє собою певну сукупність осіб, що проживають на пев-

ній території та мають відповідну взаємодію один з одним. У ході взаємодії його члени вступають у суспільні відносини. Суспільні відносини — це різнобічні форми взаємодії, що мають існування у процесі спільної життєдіяльності між певними людьми, між людьми і різними суспільними групами, а також усередині соціальних груп [5, с.185]. Тому, враховуючи різнобічність інтересів, переконань, вподобань, бачень члени суспільства у процесі взаємодії можуть мати певні суперечності у відносинах один з одним. Ще з давніх давен виникли та існували засоби вирішення даних суперечностей. Для їх подолання використовувались міфи, традиції, потім звичаї та пізніше норми договірної права, а вже після сучасні норми права. Тобто для подолання суперечностей встановлювалися єдині, загальновизнані та санкціоновані і гарантовані органами влади правила поведінки. За допомогою відповідних шаблонів взаємодії членів суспільства, визначався порядок співіснування осіб у відповідних відносинах, які підпадали під регулювання. Саме за допомогою права, на сьогодні, здійснюється відповідне регулювання суспільства. Отже, необхідно визначити квінтесенцію права для подальшого дослідження теми.

У наукових поглядах можна зустріти визначення права, як системи норм (правил поведінки) і принципів, які визначені, санкціоновані державою як засіб регулювання суспільних відносин, що формально регламентують міру свободи, рівності та справедливості відповідно до інтересів суспільства або окремих осіб, груп осіб, волі населення країни, забезпечуються всіма заходами законного державного впливу аж до примусу [6, с.216]. Право слід розуміти як засновану на уявленні про справедливість міру свободи і рівності, що відображає потреби розвитку суспільства, яка у своїй основі виникла внаслідок повторюваних суспільних відносин і визнається та гарантується державою [7, с.148]. На сьогодні у модерністській науці юриспруденції поняття «право» вживається у наступних визначеннях: 1) в понятті соціально-правових необхідностей осіб, як наприклад, право людини на життя, право народів на самовизначення тощо; 2) в значенні системи юридичних норм, що створені або затверджені державою з метою регулювання найважливіших суспільних відносин; 3) як міра можливої поведінки суб'єкта, що є засобом задоволення його інтересів [8, с.140]. Також термін «право» в українській мові пов'язують із особистістю (сукупністю осіб), її (їх) можливостями, її (їх) поведінкою [9,

с.214]. Право — це сукупність загальнообов'язкових правил поведінки, що створюються або санкціонуються державою, мають формально визначений характер і забезпечуються можливістю застосування державного примусу [10, с.38].

Отже, право являє собою систему правових норм, що вміщені у правових актах та є загальнообов'язковими, формально вираженими правилами поведінки, які легалізовані (санкціоновані, регламентовані) та гарантовані (можливістю застосування владного примусу) державою, що визначають порядок взаємодії членів суспільства, органів влади та інших суб'єктів права між собою та один з одним у суспільних відносинах, які підпадають під дію правового регулювання та є найбільш важливими для суспільства та держави.

Тобто, право є складним суспільним та юридичним явищем так, як вміщує у собі норми, які не тільки регламентують правила поведінки суб'єктів права, а також першочергово визначають основні ідеї, засади, напрямки розвитку тобто принципи правового регулювання на підставі яких будуються всі правові приписи. Тому, принципи права можна визначити, як ті основні погляди, переконання, догми, що визначають межі, напрями розвитку створення мір поведінки та засади поведінки у суспільних відносинах, які знаходяться під впливом правового регулювання. Для конкретного розгляду квінтесенції «принципу права», розглянемо його визначення з доктринальної точки зору.

На сьогодні у юридичній літературі принципи права визначають, як певну сукупність досить великих за кількістю та постійних за часом дії імперативних норм, першочергових засад, ідей, положень, регламентованих у праві, що є певним вираженням найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні відповідній системі права, що визначають її характер та напрями розвитку [11, с.37; 12, с.237].

Школа природного права визначає принципи права, як норми моралі, що існують у природі суспільних відносин та мають першочерговий вплив на позитивне право. Дане поняття принципів права виникло ще у XVIII ст.. Протягом Великої французької революції дана ідея отримала широкого загалу. Історично-правова школа у XIX ст. сформувала протилежну позицію. Її сутність була у визначенні принципів права через тексти правових норм за допомогою логічного аналізу, знаходження ідей суспільно-економічного визначення, які мають принципи права. Таке позитивістське

розуміння принципів права стало однією з основ правової держави [13, с.44].

Тому, принципи це ті основоположні засади, які не надають варіантів вибору у створення правил поведінки, так як є векторами розвитку, у контексті утворення правових приписів, легітимізованих та легалізованих шаблонів взаємодії між членами суспільства. Розглянемо деякі основні принципи права. Теорія держави та права визначає основні принципи права так, як: верховенство права; точне і неухильне дотримання конституції, міжнародних договорів, законів і підзаконних актів; оптимальний вираз у нормативно-правових актах волі й інтересів народу, потреб суспільного розвитку; юридичну рівність перед законом і судом; справедливість, гуманність і демократичність законодавства і правосуддя; законності тощо [14, с.45]. Для встановлення їх місця у праві надамо визначення певним із них. У широкому визначенні поняття принципу верховенства права полягає у тому, що верховенство права пов'язане із принципом врядування, відповідно за яким всі особи, інститути та установи, юридичні та фізичні особи, а також держава, несуть обов'язкову відповідальність перед законами, які в є опубліковані у суспільстві, тобто закони застосовуються однаково до всіх, на їх основі здійснюється незалежне судочинство. При цьому закони відповідають міжнародним нормам і стандартам у сфері прав людини. Верховенство права передбачає також застосування заходів направлених на забезпечення дотримання ієрархічних принципів верховенства закону, рівності перед законом, відповідальності перед законом, справедливого застосування закону, розподілу влади, участі у прийнятті рішень [15]. Принцип законності, це основна засада юридичного позитивізму. Даний принцип передбачає строгого, точного, невинного виконання законів [16, с.176]. Принцип рівності є одним із найважливіших правових ідей, який гарантує надання рівних можливості при правовому регулюванні всім членам суспільства. У період Просвітництва у ст. 1 Декларації прав людини та громадянина (1978) визначалось, що люди народжуються і залишаються вільними і рівними у правах; суспільні відмінності можуть ґрунтуватися лише на основі загальної користі [17, с. 123]. Принцип правової рівності в ракурсі аксіологічних напрямків суспільства можна виразити, як необхідну передумову існування правової держави, що засновується на засадах ліберальної демократії [18, с.91]. Тому даний принцип передбачає рівні правові можливості всіх осіб у державі, крім випадків передбаче-

них законом. Дані винятки апріорі, виходячи із доктринальних положень, можуть бути лише для суспільної користі. Не менш основоположним принципом права є принцип справедливості. Категорія справедливості є досить абстрактною та потребує детального розгляду.

Визначаючи змістовну складову поняття в історичну аспекті соціальної справедливості, розглядають декілька частин її розвитку: буденний, натуральний, конвенціональний (договірний), конвергентний (гуманітарний). Їх становлення існує в результаті досягнення історично виправданого співставлення суспільних та особистісних частин у природі людини (громадянина), функціонування справедливості в житті суспільства, людини, що у її природі безпосередньо відображені усі зміни, що існують у суспільстві. Ця безпосередність визнає яким саме чином кожна особа, кожен народ має своє особисте розуміння соціальної справедливості, що зумовлюється розвитком і історичному аспекті виміру. Сьогочасна цивілізація визначає істотний відбиток не тільки на положення соціальної справедливості у суспільстві, але й на поведінку відповідної особи. Цивілізації, які йдуть разом із вимогами, як правило, проявляють активну життєву позицію. Пасивна позиція же продовжує бути на стороні несправедливості. [19]. Відомий американський філософ Д. Ролз зазначав, що справедливість є щонайпершою чеснотою суспільних інституцій [20, с.26]. Отже, правовий принцип справедливості складається з декількох аспектів та передбачає наявність співрозмірності відповідальності та вчиненому діяню, а також здійснення правового регулювання із врахуванням всіх суспільних та державних інтересів встановлюючи відповідний баланс між інтересами осіб та правовим впливом на них.

Тому, аналізуючи квінтесенцію та диференціацію принципів права, можна прийти до висновку, що кожен правовий принцип є основоположною ідеєю, поглядом, який встановлює межі правотворення та правового регулювання суспільних відносин, забезпечуючи дотримання основних правових положень. Принципи повноцінно не відображають місце права у суспільстві, а лише мають допоміжний характер у його існуванні. За допомогою принципів визначаються основоположні догми, яким не може суперечити правове регулювання суспільних відносин.

Суспільні відносини є багатограними, так як в них відображаються інтереси членів суспільства, які є загальними шляхом визнання їх органами влади та закріплення у законодав-

стві. Саме із суспільства виникає право, держава, органи влади та суспільні відносини, як є відображенням тих необхідних взаємодій між його членами для розвитку та існування сьогочасного людства. Тому для об'єктивного визначення місця права у суспільстві, необхідно дослідити фактор, що є основною умовою виникнення права, а саме суспільство.

Як визначають науковці, суспільство це дуже складний та неоднозначний елемент онтології. Суспільство постійно має зміну та перетворюється у все нові та нові форми. В історичну епоху існувало первісне суспільство до якого належали мисливці та збирачі. Далі воно перетворилося у суспільство рабовласників, що згодом стало феодальним, капіталістичним, соціалістичним суспільством. Також вчені наводять інші погляди поділу суспільства на: до індустріальне, індустріальне, постіндустріальне тощо. Натомість на території однієї країни, в різні періоди часу, мали своє існування відмінні типи суспільства.

Під значенням терміну «суспільство», з точки зору філософської, історичної та економічної наукової доктрини можна розуміти полярність понять. Суспільство розглядається, як окрема конкретна одиниця, яка є самостійною в історичному розквіті. Прикладом цього є стародавні суспільства, які були в Афінах, середньовічна Венеція, сучасна Болгарія, Україна тощо. Кожне із таких є не тільки певною сукупністю осіб, а певною системою відносин соціуму, єдиним організмом соціуму, який має певний розвиток не залежно від диференційних організмів соціуму. На підставі цього, для визначення певних конкретно встановлених суспільств, можна вживати поняття “соціальний організм”. Також суспільство може розглядатися, як певна сукупність певно визначених соціальних організмів. Окрім цього суспільство це узагальнення всіх організмів соціуму, які існували та продовжують на земельній поверхні, а отже це всі люди на землі. Також суспільство може бути, як певний тип в загальному, наприклад феодальний чи індустріальний тип.

Враховуючи значну складність та досить швидкий тип життя осіб, створюють багато труднощів для суспільствознавців. У зв'язку із цим, значна група вчених, наголошує про необхідність відмови від пошуків певних закономірностей, так як не можливо пізнати їх закони життя. Тому, вони пропонують перейти до характеристики фактів, порівняння їх один одним, обґрунтування суспільства взагалі та його системи, факторів взаємодії. Хоча факторна теорія визначається у національній

літературі, як антинаукова, однак вона все ж має долю науки, а саме в аналітичному розгляді таких питань, як технічні відносини у суспільстві, культурні відносини у суспільстві, соціальні відносини у суспільстві, політичні відносини у суспільстві, масова свідомість у суспільстві. Однак суспільство не може бути лише, як певна сукупність факторів, враховуючи їх дію. Одні фактори є важливими, а інші не дуже, одні визначаються як матеріальні, а інші як ідеальні; одні є суб'єктивними, а інші об'єктивними. Соціальна філософія має за мету регуляцію суперечливих факторів, встановити першочергові та другорядні ступені життя суспільства, їх функції, не надаючи певної абсолютизації.

Диферентивні погляди щодо соціуму, як певну систему єдиного спільного життя осіб, виникали ще з часів динаміки культури у сфері інтелектуальних особливостей людей. Першочерговими мислителями, філософами у цій сфері, що сказали перші слова були: китайський філософ Конфуцій, античні мислителі Платон та Арістотель та їх талановиті співвітчизники. З точки зору теоретичної філософії, соціум розглядався як аналог держави, ще у стародавні часи. Існувало лише державне життя, так як суспільне не малось в уяві. Людину бачили, як лише державну (політичну) істоту, за поглядами Аристотеля. Ототожнювалися також закономірні процеси розвитку держави та суспільства.

Можна сказати, що теоретики «донульового часу» (часу до народження Христа) виявили й описали майже всі основні елементи суспільного співжиття людей як державного. І хоч їхнє вчення має історично обумовлений характер, слід підкреслити те велике значення, яке воно мало для розвитку пізніших теоретичних конструкцій. Мислителі середньовіччя заперічили різницю між соціумом і державою, але приховували це в релігійних містифікаціях. І тільки у творах Н.Макіавеллі держава постає у вигляді однієї із складових соціуму як більш широкого і фундаментального утворення. Першочергова своєрідність соціального, розглядається через розуміння істотної різниці цього явища співвідносячи його із тваринним природним світом. Цю різницю вбачали майже всі представники філософії: починаючи із Конфуція до сьогоденних філософів. Це постійно наголошується у художній літературі, публіцистиці, історичних, етносоціальних та інших наукових дослідженнях. Слід звернути увагу на те, що значної різниці між людиною та тваринним світом не має. Як тварина так і людина, умовно кажучи, створені з того са-

мого ж матеріалу та за тією ж самою технологією і подібними шаблонами: голова, кінцівки, внутрішні органи тощо. Однак відмінність між ними є принципова. Тварина та людина є різними істотами, як у порівнянні землі та неба. Серед побудови кінцівок та внутрішніх органів тварини та людини, структура тіла чи його співвідношення із об'ємами із науковою визначеністю, можна встановити значну кількість основних різниць. Але основною відмінністю є інше, а саме спосіб життя. Життя тварин існує природним фактором, тобто як життєдіяльність організму. Життя людей, це дійсний процес життєдіяльності осіб (соціальної групи, класу, суспільства), який існує в певних умовах та описується відповідною системою видів та форм діяльності, як засобу реальної зміни існування. Уся традиція філософії має погляд про те, що самою основною ознакою існування людини є характер особи. А саме свідомий характер, що не тільки в ракурсі розуміння ситуації у житті та усвідомлення оточуючого світу, це певний стан свідомості, що відповідає навіть світу тварин, та здатний розуміти зовнішні обставини та свої зв'язки із ними та з іншими членами людства, себе та свій дух, розуміти себе самого за для розуміння сутності природно-суспільного й сенсу власного буття у світі. Саме здатність розмірковувати, здатність заглиблюватись у себе, щоб досягнути злагоди з собою й зрозуміти, у що ж вона дійсно вірить, що вона справді цінує і що ненавидить, — на думку вчених, постають у якості тих фундаментальних домінант, які відрізняють людину як особливу істоту від іншого живого світу. [21, с.335-338].

Визначаючи місце права у суспільстві, слід звернути увагу на причини його виникнення, однією із основних причин виникнення правових норм є потреба у вирішенні протиріч між членами суспільства через різні інтереси осіб. Тому, одним із основних місць права у суспільстві є існування його, як засобу подолання суперечливості в інтересах членів суспільства та держави. Саме властивість права регулювати суспільні відносини, відображає одне із першочергових дефініцій місця права у суспільстві. Окрім цього це не є єдиним фактором визначення місця права у суспільстві. Розглядаючи більш детально сутнісне відображення права у суспільстві та державі, можна стверджувати про існування права, як засобу легалізації тобто офіційного визнання, затвердження, встановлення легітимізованих інтересів та правил поведінки у суспільстві, в яких втілюються відповідні визнані інтереси. Також право виступає засобом встановлення

балансу, тобто врахування в рівній мірі, інтересів суспільства та інтересів держави. Даний баланс існує завдяки відсутності не вмотивованої переваги одних інтересів членів суспільства над іншими, не визнаного панування повноважень держави. Тобто право має місце у суспільстві, як багатогранне явище яке вміщує у собі ряд врегульовуючих та забезпечуючих властивостей. Для більш детального підтвердження даної тези, розглянемо дію права на підставі досліджень науковців, які прямо чи опосередковано визначають властивості права.

Деякі вчені вважають, що закон є формою символічної дії, що значно сприяє соціальному порядку. А дія та структура закону пов'язується з онтологічною символічністю людини [22, с.43-57]. Також є антропологічний погляд щодо сутності права. Антропологі неодноразово стверджували про те, що право розглядається, як дискретний предмет, який диференціюється з політикою та владою і вивчається номотетичними конструктами. Це визначення передбачає місце права у суспільстві і заперечує історію. Визначати право, як культурно-конституційований засіб аналізу, що представляє локальну теорію суспільства, означає передбачити суспільство в його власних ідіографічних термінах і тим самим демонструвати, що суспільство не обов'язково існує в усталених класифікаціях та конструкторах. Традиційно сіамсько-тайське право визначено, як локальна та історична теорія суспільства, що пов'язує право з релігією та значенням [23, с.223-237]. Окрім цього існує цікавий погляд, відповідно до якого у Китаї вірили, що у разі не правильного застосування закону при призначенні покарання, порушиться гармонія у природі у виникнуть стихійні явища. Шляхом аналізу поняття «природне право» і «космічна гармонія», які використовувалися західними вченими здійснювалося тлумаченні традиційних китайських уявлень про роль права у суспільстві, виникненням стихійних лих і актами поганого управління або несправедливості з боку імператора і держави. За їх переконанням Загалом стверджується, що китайські державні службовці та правителі дійсно вірили в те, що неправильне призначенні законні покарання або винесенні вироків особам, що вчинили правопорушення, будуть мати наслідком відхилення від норми природних явищ [24, с.254-273]. Також є інші погляди вчених. Як, наприклад, у широкому понятті правова соціалізація відноситься до процесу, за допомогою якого особи мають динаміку своїх відносин з законом. В основі цього процесу є набуття, формування і розви-

ток правових цінностей, установок і розумових здібностей. Ця інтелектуальна традиція заснована на чотирьох стовпах – фундаментальності, взаємності, повсюдності та безперервності – які забезпечують порядок у галузі дослідження, де науковці навчаються різним дисциплінам, використовують різні методології та досліджують різні питання, пов'язані з стосунками людей із законом. Як і в 1971 році, на сьогодні існує значна кількість осіб, які ставлять під сумнів роль права в суспільстві, його мету, функції, історію та ефективність. Сьогодні, як ніколи важливо зрозуміти, як люди розвивають свою орієнтацію на цей соціальний інститут і вплив цієї орієнтації на правову поведінку [25, с.281-290]. Отже, всі вищенаведені погляди вчених, по-різному розглядають питання права виходячи із поставленої мети, але у кожному твердженні існує прояв властивостей права, що полягає у регламентації та регулюванні суспільних інтересів та відносин.

Висновки. Тому, право є багатогранним явищем, що вміщує у собі сукупність властивостей, які існують за для досягнення єдиної мети його призначення у суспільстві, це регулювання суспільних відносин. Тому, що саме наявність суспільства зумовило виникнення права через свою різнобічність існування. Суспільство є складним явищем, яке охоплює під своїм визначенням сукупність осіб (людей у першу чергу), які спільно проживають на певній території та пов'язані спільними інтересами, які полягають у виживанні та співіснуванні. Це якщо говорити про більш вузьке поняття з точки зору утотоження суспільства із державою. Тому, враховуючи його складність через існування значної кількості різних поглядів, інтересів, переконань тощо у членів суспільства, виникла потреба у їх узгодженні за для можливості спільного співіснування осіб. Так, як саме завдяки спільному існуванню та задоволенню потреб одне одного, суспільство може розвиватися та існувати. На допомогу цьому було створено право, що об'єднує у собі загальновизнані, санкціоновані та гарантовані органами влади шляхом можливістю застосування владного примусу, правила поведінки членів у суспільстві. Що створює єдиність поведінки у тих суспільних відносинах, які є суспільно важливими та знаходяться під дією правового регулювання. А отже забезпечує узгодженість інтересів всіх членів суспільства. Однак, правове регулювання є не єдиною функцією права, окрім цього право дозволяє визнати на законодавчому рівні, тобто офіційному узгодженні, що стає загальновідомим та загально обов'язковим з точки зору

дотримання, права, свободи та інтереси осіб. Визначаються правові статуси осіб, що являють собою сукупність прав та обов'язків.

Також за допомогою права встановлюється гарантія дотримання відповідних правових статусів осіб та мір можливої поведінки поведінки. І все це гарантується державою, визначаючи на підставі права, засоби легітимізованого та легального примусу, тобто такого що визнається суспільством та є регламенто-

ваним. Отже, місце права у суспільстві полягає у регламентації єдиних правил співжиття членів соціуму, визначення основних прав, свобод, інтересів, які є основоположними засадами їх співіснування та правових статусів осіб, гарантуванні існуючих мір можливої та необхідної поведінки. Все це має наслідком створення балансу у співіснуванні членів суспільства, членів суспільства та держави за для можливості їх існування та розвитку..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буслинський В.А., Скрипка П.І. Основи філософських знань : підручник. Для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня – молодший спеціаліст / за ред. В.А. Буслинського. Львів: Новий Світ–2000, 2020. 352 с.
2. Філософія : підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
3. Подольська Є. А. Філософія : підручник. Київ: Інкос, Центр навчальної літератури, 2006. 704 с.
4. Данильян О. Г. Філософія : підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Харків : Право, 2012. 312 с.
5. Філософія : практикум / Л. В. Северин-Мрачковська, Ю. М. Вільчинський, В. Л. Деркач та ін. Київ : КНЕУ, 2018. 248 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
7. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. Харків : Право, 2009. 584 с.
8. Теорія держави і права : підруч. / Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. університет внутр. справ, 2016. 480 с.
9. Загальна теорія держави і права: підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. Київ : Кондор, 2006. 477 с.
10. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Ленгер Я.І., Митровка Я.В. Основи правознавства. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2008. 365 с.
11. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія / С. П. Погребняк. Харків : Право, 2008. 240 с.
12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
13. Прокопенко В. І. Трудове право : підручник. Харків : Консум, 2002. 528 с.
14. Колодій А. М. Принципи права України. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
15. The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies. Report of the Secretary-General, Doc. S/2004/616, August 2004 (para. 6). *TCH : caim*. 10.10.2023. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/527647#record-files-collapse-header> (дата звернення: 10.06.2024 р.)
16. Петрова Л. Фундаментальні проблеми методології права (філософсько-правовий дискурс) : наук. моногр. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 1998. 505 с.
17. Теорія держави та права : навчальний посібник / Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
18. Сунегін С.О. Принцип рівності у праві в контексті ціннісних орієнтацій суспільства: сучасні реалії та тенденції розвитку. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 3. С. 87–95.
19. Хумуд А. С. Еволюція концепції справедливості у соціально-історичному пізнанні (соціально-історичний аспект) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03. Кб]d, 2002. 15 с.
20. Ролз Дж. Теорія справедливості. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 822 с.
21. Філософія : навчальний посібник / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко, В.П. Розумний та ін.. Київ : Вікар, 1997. 584 с.
22. Meisenhelder T. Law as symbolic action: Kenneth Burke's Sociology of law. *Symbolic Interaction*. 1981. Vol. 4. Issue 1. P. 43-57. DOI: <https://doi.org/10.1525/si.1981.4.1.43>
23. O'connor R. A. Law as indigenous social theory: a Siamese Thai case. *Journal of the American Ethnologist Society*. 1981. Vol. 8. Issue 2. P. 223-237.
24. McCormack G. Natural Law and Cosmic Harmony in Traditional Chinese Thought. *Ratio Juris*. 1989. Vol. 2. Issue 3. P. 254-273.
25. Trinkner R., Reisig M. D. Celebrating 50 years of legal socialization. *Journal of Social Issues*. 2021. Vol. 77. Issue 2. P. 281-290.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2024

Стаття рекомендована до друку 10.11.2024

S. G. PEVKO

PhD (Law), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Fundamental and
Legal Disciplines of Faculty No. 6

E-mail: Stanislav.advocate@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1488-9715>
Kharkiv National University of Internal Affairs
27 Leva Landau Avenue, Kharkiv, Kharkiv, 61000, Ukraine

DEFINITION OF THE PLACE OF LAW IN SOCIETY

ANNOTATION. *Introduction.* The article examines the issue of determining the place of law in public life. The relevance of this topic lies in the emergence of a social need to consider in more detail the purpose and essence of law in society. Today, there is a significant number of facts confirming the lack of proper attitude to the law through behavioral reflections. There is a significant amount of abuse of law, legal nihilism, etc. Therefore, there was a need for a more general analysis of this issue.

Summary of the main results of the study. The essence of law as the main regulator of social relations, the definition of which many scientists emphasize, was analyzed. Of course, one can unquestionably agree with this, but for a more detailed understanding of its place in society, it is necessary to analyze other constituent concepts. Thus, the ontology of society and social relations, which are its derivative and integral phenomenon, were also considered. It was determined that society is a collection of persons who are connected by common interests. One of the main natural common interests of any society, distinguishing them by state affiliation, is survival. To satisfy both the main and other interests of individuals, they enter into interaction, thereby forming appropriate social relations. However, the views and manners of behavior of each member of society are different, so it became necessary to determine a means of their reconciliation. For this, a law was created and exists, which creates uniform, universally binding, formally expressed rules of behavior, that is, you yourself agree on the different views of individuals in the course of interaction. Regulating only socially important relations, i.e. interests that are legitimized and legalized, the law creates a certain balance of the existence of all persons in society.

Conclusions. Therefore, it can be concluded that the law is not only a means of regulating social relations, but if considered globally, from the point of view of the modernist approach, the law is a means of creating a balance of interests of all persons in society.

KEY WORDS: *law; society; public relations; place of law; value.*

REFERENCES :

1. Buslynskyi V.A., Violin P.I. (2020). Fundamentals of philosophical knowledge: textbook. For students of educational qualification level - junior specialist. / Under the editorship V.A. Buslynskyi. Lviv: "New World - 2000". 352 p. (In Ukrainian)
2. Philosophy: textbook / V.S. Blihar, M.M. Tsybalyuk, N.V. Hayvoronyuk, V.V. Levkulych, B.B. Shandra, V.Yu. Fistula (2021). Kind. 2nd, revision. and additional. Uzhhorod: Publishing House of UzhNU "Hoverla". 440 p. (In Ukrainian)
3. Podolska E. A. (2006). Philosophy: textbook. Kyiv: "Inkos" Firm, Center for Educational Literature. 704 p. (In Ukrainian)
4. Danilyan O. G. (2012). Philosophy: textbook. 2nd ed., add. and processing Kharkiv: Pravo. 312 p. (In Ukrainian)
5. Philosophy: workshop / L. V. Severyn-Mrachkovska, Yu. M. Vilchynskyi, V. L. Derkach and others (2018). Kyiv: KNEU. 248 p. (In Ukrainian)
6. Skakun O.F. (2001). Theory of the state and law: a textbook. Kharkiv: Konsum. 656 p. (In Ukrainian)
7. The general theory of the state and law: a textbook for students of legal higher educational institutions / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko and others (2009). Kharkiv: Pravo. 584 p. (In Ukrainian)
8. Vedernikov Yu.A. (2016). Theory of the state and law: sublecture. 3rd type. processing and add. Dnipro: Dniprop. state University of Internal Affairs cases. 480 p. (In Ukrainian)
9. Kelman M. S., Murashyn O. G. (2006). General theory of the state and law: textbook. Kyiv: Condor. 477 p. (In Ukrainian)
10. Bysaga Y.M., Belov D.M., Langer Y.I., Mitrovka Y.V. (2008). Fundamentals of jurisprudence. Uzhgorod: Uzhgorod National University. 365 p. (In Ukrainian)
11. Pogrebnyak S. P. (2008). Fundamental principles of law (content characteristics): monograph. Kharkiv: Pravo. 240 p. (In Ukrainian)
12. Skakun O. F. (2010). Theory of the state and law: a textbook. Kyiv: Alerta; CNT; TsUL. 520 p. (In Ukrainian)
13. Prokopenko V. I. (2002). Labor law: textbook. Kharkiv: Konsum. 528 p. (In Ukrainian)
14. Kolodiy A. M. (1998). Principles of Ukrainian law. Kyiv: Yurinkom Inter. 208 p. (In Ukrainian)

15. The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies. Report of the Secretary-General, Doc. S/2004/616, August 2004 (para. 6) TSN: website. 10.10.2023. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/527647#record-files-collapse-header> (access date: 10.06.2024).
16. Petrova L. (1998). Fundamental problems of legal methodology (philosophical and legal discourse): science. Monograph. Kharkiv: National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise. 505 p. (In Ukrainian)
17. Theory of the state and law: study guide / E.V. Bilozyorov, V.P. Vlasenko, O.B. Horova, A.M. Zavalnyi, N.V. Zayats et al. (2017). Kyiv: National Academy of Sciences, Education of Ukraine. 320 p. (In Ukrainian)
18. Sunegin S.O. (2014). The principle of equality in law in the context of value orientations of society: modern realities and development trends. *Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*. No. 3. P. 87–95. (In Ukrainian)
19. Humud A. S. (2002). Evolution of the concept of justice in socio-historical knowledge (social-historical aspect): autoref. thesis ... candidate of philos. sciences : spec. 09.00.03. Kyiv. 15 p.
20. Rawls J. (2001). Theory of justice. Kyiv: Solomiya Pavlychko Publishing House "Osnovy". 822 p. (In Ukrainian)
21. Philosophy: study guide / I.F. Nadolnyi, V.P. Andrushchenko, I.V. Boychenko, V.P. Rozumnyi et al. (1997). Kyiv: Vikar. 584 p. (In Ukrainian)
22. Meisenhelder T. (1981). Law as symbolic action: Kenneth Burke's Sociology of law. *Symbolic Interaction*. Vol. 4. Issue 1. P. 43-57. DOI: <https://doi.org/10.1525/si.1981.4.1.43>
23. O'connor R. A. (1981). Law as indigenous social theory: a Siamese Thai case. *Journal of the American Ethnologist Society*. Vol. 8. Issue 2. P. 223-237.
24. Maccormack G. (1989). Natural Law and Cosmic Harmony in Traditional Chinese Thought. *Ratio Juris*. Vol. 2. Issue 3. P. 254-273.
25. Trinkner R., Reisig M. D. (2021). Celebrating 50 years of legal socialization. *Journal of Social Issues*. Vol. 77. Issue 2. P. 281-290.

The article was received by the editors 05.09.2024

The article is recommended for printing 10.11.2024